

تمایل به تغییر الگوی کشت برای زراعت زعفران، راهکاری کاربردی برای مقابله با کم آبی (مطالعه موردی: دشت نیشابور)

سعیدرضا خجسته پور^۱، سرور خرم دل^۲، سینا فرش چین^{۳*}

^۱ کارشناس ارشد هیدروژئولوژی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، مدیر امور منابع آب نیشابور؛ khsaeed98@yahoo.com

^۲ دانشیار گروه آگروتکنولوژی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه فردوسی مشهد؛ khorramdel@um.ac.ir

^۳ دانشجوی کارشناسی ارشد گروه آگروتکنولوژی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه فردوسی مشهد؛ Sinafarshchin@mail.um.ac.ir

چکیده

رایگان بودن آب در بخش کشاورزی ایران، موجب شده است تا در محاسبات قیمت تمام شده محصول، اقتصاد آب که صاحب نظران آن را عوامل در کاهش اهمیت بهره‌وری آب معرفی نموده‌اند، لحاظ نگردد. ضرورت اجرای سیاست‌های انقباضی، از جمله نصب کنتورهای هوشمند، جلوگیری از اضافه برداشت، اخذ جریمه‌های سنگین برای تخلفات برداشت غیرقانونی و همچنین ورود محاسبات سود-منفعت می‌تواند به عنوان عوامل کنترلی در تغییر رفتار کشاورزان با مقوله آب باشد. یکی از مهم‌ترین موارد کاربردی در ورود ارزش اقتصادی آب، تغییر الگوی کشت می‌باشد. ارزیابی موفقیت کشاورزان از تغییر الگوی کشت ناشی از مدیریت ریسک کم آبی، ضرورتی اساسی در تداوم تغییر الگوی کشت یک منطقه محسوب می‌شود. استفاده از آبیاری تحت فشار، کاشت محصولاتی با نیاز آبی پایین و بهره‌وری اقتصادی بالا مانند زعفران، مدیریت علف‌های هرز، قیمت‌گذاری واقعی آب، اجرای سیاست‌های تشویقی برای استفاده صحیح از منابع آبی و بازچرخانی هرزآب‌ها، منجر به افزایش بهره‌وری آب خواهد گردید. در این پژوهش، میزان تمایل کشاورزان دشت نیشابور به تغییر الگوی کشت به سمت زراعت زعفران مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان داد از ۸۸ درصد مناطق دارای شرایط اکولوژیکی مساعد، ۸۷ درصد مناطق زراعی، کشت زعفران را در زراعت خود وارد نموده‌اند و تنها یک درصد از مناطق تمایلی به زراعت زعفران نداشتند.

کلمات کلیدی: اقتصاد آب، بهره‌وری آب، تغییر الگوی کشت، زعفران و دشت نیشابور.

مقدمه

دشت ممنوعه نیشابور علاوه بر درگیر بودن با مباحث خشک‌سالی نظیر کاهش میزان بارندگی، تغییر الگوی بارش، به علت کسری مخزن و افت شدید سطح آب‌های زیرزمینی، متولیان امر را مصمم نموده تا این دشت را به‌عنوان یکی از پایلوت‌های طرح احیا و تعادل بخشی منابع آبی قرار دهند و کشاورزان را ملزم به استفاده از کنتور هوشمند بر مبنای محاسبه میزان حجم آب مصرفی بر روی چاه‌های آب گردانند. در نتیجه، اعمال سیاست جلوگیری از اضافه برداشت بیشتر از حجم مندرج در پروانه چاه‌های عمیق به عنوان اصلی‌ترین منبع تامین‌کننده آب مورد نیاز بخش کشاورزی، نتایج مشاهدات حاکی از آن است که حدود یک سوم از بهره‌برداران کشاورزی این دشت دارای اضافه برداشت بوده‌اند که به‌نوعی مجبور به اعمال تغییراتی در روش مدیریت

*- سینا فرش چین - Sinafarshchin@mail.um.ac.ir